

IRISKÖREN

IRIS-kören är äldre än Arvika stad och bara 6 år yngre än Arvika Nyheter. Den grundades 1901 och är samtidigt Arvikas äldsta kulturförening.

Vid sekelskiftet var tiden inne för den nationella kulturens uppvaknande i vårt land. På olika håll i Sverige hade mot slutet av 1800-talet uppstått en önskan att bevara arvet från tidigare generationer. I Arvika hade Anders Hedenskog länge haft liknande tankar. På något sätt ville han bevara minnet av den gamla kulturen, främst i Västra Värmland. Han och hans vänner samlade människor med liknande tankar i en förening, Västra Värmlands Fornminnesförening.

Vid denna tid uppstod också manskörer på olika håll. Manskörerna vid universiteten sjöng gärna patriotiska sånger, vårsånger och serenader med lyriskt innehåll. I Arvika hade Arbetarekommunen gjort flera försök att skapa en manskör utan att lyckas. Men jordmännen var ändå beredd. Kören bildades i januari 1901

Snart växte det fram manskörer även utanför Arvika. Så uppstod en kör vardera i Jössefors, Köla, Eda, Högboda, Edane och två manskörer i Glava. Dessa har numera slutat sin verksamhet. Troligen är av dessa endast Kölakören och IRIS-kören kvar.

Namnfrågan

När IRIS-kören började sin verksamhet, hade kören ännu inget namn. Jag har frågat några av dagens körmedlemmar varifrån namnet IRIS kommer, men de har inte kunnat ge något svar. De visste inte. I körens arkivpapper finns dock en förklaring, fast något märklig.

Allra först kallade medlemmarna sin kör Eriss. Varifrån då denna idé? I grekiska mytologin var Eriss, Zeus och Heras dotter, osämjans gudinna. Eriss uttalas på svenska gärna Eris, och plötsligt blev körens namn IRIS – kanske lättare att uttala än ERIS. På förslag av D. Edlund hette kören nu IRIS-kören, utan att syfta till några blommor eller kvinnliga huldror.

Begynnelseproblem

Körens första ordförande var August Wåhlström och första dirigent Carl Melin, och antalet körmedlemmar var 10: Carl Melin, ledare, M. Hagström och J.E. Lindblom, 1:a tenorer, A. Sandström och G.O. Sandström, 2:a tenorer, K.J. Eriksson och A. Våhlström, 1:a basar, samt F. Sandström, O. Andrén och A. Flodkvist, 2:a basar. Men redan

efter en termin meddelade Melin, att han skulle emigrera till Amerika. I och med detta var kören utan dirigent.

På förslag av första tenoren Martin Hagström beslöts att inte ta några risker i att kanske göra fel val. Följden av detta blev att Martin själv blev vald till hjälpsdirigent, tills man hittat en mera permanent ledare. Han stannade till årets slut, då David Görling tog vid. Inte heller han hade dirigentuppdraget mera än ett halvt år. Däremot nästa man på posten, K.A.Lindqvist, stannade 6½ år. Annars var han kontorschef vid Arvika Läderfabriks AB.

Verksamheten kommer igång

IRIS-kören kom snart i gång med sin verksamhet. Redan efter 4-5 veckor hade kören sin första konsert. Den hölls den 8 mars 1901 på Arbetarkommunens basar. Ända från början blev kören populär och har sedan behållit sin popularitet. Första årets program blev följande:

8 mars	Arbetarekommunens basar
1 maj	Arbetarkommunen majfest
12 juni	Arbetardemonstration
4 juli	Logen Enighetens lusttur
21 september	Ekonomikommitténs basar
23 november	Arbetarkommunen basar
19 december	Logen Enighetens basar

Av årets uppträdanden kan man konstatera att kören var nära knuten till arbetarrörelsen. Det är naturligt, när man tänker på, att just Arbetarkommunen hade gjort flera försök att starta en manskör. Att

det sedan var Erik och Gustaf Sandström som lade grunden för kören, visar, att rötterna fanns hos arbetarna. Ända från början har man ingått i Värmländska Sångarförbundet.

Så småningom sjöng IRIS-kören på invigningar, avslutningar, jubiléer, basarer, Luciafiranden, födelsedagar och begravningar. I egen regi har kören anordnat basarer, midsommarfester, folkparksframträdanden och utlandsresor. Verksamheten har således varit synnerligen mångskiftande. Den 8 juli 1906 hade kören ett uppmärksammat uppträdande vid invigningen av Adlersparremonumentet i närvaro av 3000 personer i Sofielund, Eda.

Körens ekonomi var planerad att fungera utan bidrag. Offentliga konserter skulle vara ryggraden. Inträdesbiljetterna till konserter varierade första tiden från 1-1,50 kronor. Samtliga konserter var noggrant förberedda och togs emot av publiken med stor uppskattning. Det skall nämnas att IRIS-kören bl.a. uppträdde vid Trefaldighetskyrkans invigning 11:e juni 1911 under ledning av Olof Söderlund, som var Trefaldighetskyrkans förste organist, kyrkokörens första ledare och samtidigt ledare för IRIS-kören. Till IRIS-körens ledning hade han kommit tre år tidigare, 1908, och fortsatte otroliga 38 år! Hans tanke var att IRIS-kören skulle uppträda i första hand som konsertkör.

Ur körens verksamhetsberättelse för år 1913 citeras följande avsnitt:

”År 1913 torde helt visst kunna betecknas såsom ett av de betydelsefullare åren i Sångkören IRIS tillvaro. Förutom att arbetet inom sångföreningen bedrivits med vanligt intresse ha vi att särskilt framhålla det påbörjade samarbetet med den nybildade orkesterföreningen.

Den 26 juni hade IRIS det oförgätliga nöjet att utöva värdskapet för hela Värmländska Sångarförbundet, som här, så talrikt samlat som kanske aldrig tillförne, avhöll sitt årsmöte samtidigt firande minnet av sin 15-åriga tillvaro. Den sedvanliga konserten avhölls i stadens kyrka och imponerade i sin massverkan parad med välljud. Iris, som därvid separat utförde `Sten Sture` av Körling, korades genom sitt förtjänstfulla utförande av denna sång enligt uttalanden av såväl den närvarande sånganförelaren för Svenska Sångarförbundet stadsingenjören Gustav Hultqvist som av `våran Kallstenius` till förbundets bästa kör.”

Den 18 juni 1925 anordnades i Trefaldighetskyrkan en gemensam konsert med Edakören, Köla Manskör och Manskören IRIS. Man strävade efter hög standard på uppträdandena, vilket fortfarande gäller.

Bland de mera krävande stycken som tillhörde körens repertoar, nämns Griegs *Landkjending*, Josephsons *Islossning*, Heises *Kong Hakes Ligfaerd*, Normans *Kung Adils gästabud*, Wagners *Pilgrimskör ur operan Tannhäuser* m.fl., alla dessa med orkesterackompanjemang.

Olof Söderlund, IRIS-körens mesta dirigent,

1908-1946

Foto: Okänd

Vid den tiden och något senare hade kören 45 medlemmar, som hade tagit som sin uppgift att odla kvartettsång, och kören samlade röstbegåvade män inom alla samhällsklasser.

Av andra stora dirigentnamn skall nämnas Hans Wihlborg, en av kören omtyckt ledare, som ledde kören knappt fyra år, 1957-1960. Under större delen av hans tid inföll verksamheten i Vinterpalatset, Fillehacka, ungefär där Bajjens finns idag. Det mest framgångsrika initiativet var det, som skedde i Arvika Ylles, "Fillehackas" nedlagda lokaler, tillsammans med Västra Värmlands Fornminnesförening, Arvika IS och IRIS-kören gemensamt.

Man beslöt att hyra denna stora lokal, c. 1800 kvm, där enbart dansgolvet mätte drygt 200 m². Hela lokalen skulle nu renoveras, det spikades, målades, fejadades och pyntades. Resultatet var imponerande. Kommunens kontrollant bestämde att max 800 personer fick tas in. Annandag jul 1957 kunde Vinterpalatset (VP) slå upp sina portar.

Första kvällen gav en fingervisning om vad som skulle komma. Folk strömmade till i stora skaror! Ca 2000 personer kom. Stadens kontrollör smet ut bakvägen utan att ha sett mer än så där 800 personer.

VP var snart ett ställe med grundmurad popularitet. Det var utsålt varje kväll. Bland estradörerna må nämnas Arne Domnerus med sin orkester, Calle Jularbo, Putte Wickman, Lasse Lönndahl, Monica Zetterlund och Pekka Langer. Till och med den världsberömde Count Basie och hans All Stars från USA, som lär ha uppträtt endast i fyra huvudstäder i Europa, lyckades man engagera.

Efter endast två säsonger var festen slut. Lokalens ägare, Wermlandsbanken, hade beslutat att sälja fastigheten. Under denna tid hade 60 000 besökare betalat inträdesbiljetten och IRIS-körens

andel blev, som för de andra intressenternas, 14 000 kr i reda pengar, en stor summa på den tiden.

En något senare dirigent var den omtyckte Valentin Engström, som skötte 1:a, men för det mesta, 2:a dirigentens uppgift i nästan 20 år. Körens mest kända solist torde den tiden ha varit dir. Carl Högberg

Av efterkommande ledare skall Bertil Krantz nämnas. Han var samtidigt en dynamisk rektor på kommunala musikskolan. Krantz ansvarade för IRIS-körens ledning från 1971 i 12 år. Genom hans entusiasm kunde kören anordna flera konserter, som utan honom aldrig hade kommit till stånd.

IRIS-kören börjar samlas vid Storbondgården – Foto: IRIS-körens fotogalleri

Långt senare, 1977, står det i verksamhetsberättelsen: *"Vid årets sista framträdande i Glava på juldagsmorgonen ställdes kören inför*

en ny bedårande bekantskap i form av kvinnlig fägring. Karin Andreasson, flöjtissan från Glava, visade sig inte bara kunna traktera sin flöjt, hon kunde även locka fram de mest ljuvliga toner ur det stora instrument, som en manskör är.”

Gamla traditioner

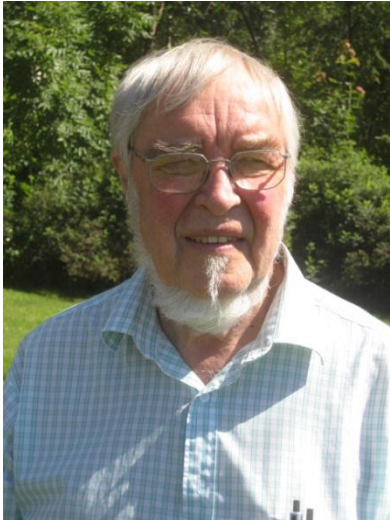
Sedan tidigt har traditionen varit, att årets första konsert skall hållas i Frälsningsarmen. Kvällen där skall alltid avslutas med en, eller kanske två klengåsar. Valborgsmässoafton är en speciell dag. Vid middagstid är det utan undantag framträdande på Smedberg och sedan på Hembygdgårdens trappa i Gunnarskog och äldreboendet Gunnebo. Samma kväll har IRIS ansvaret för Valborgsmässofirandet på Sågudden. Stadsmusikkåren med drillflickorna brukar vara med varje gång. Dagen därpå, 1:a maj, ska samtliga äldreboenden i kommunen besökas med sång.

Höstsäsongen börjar med en egen trivseltur för att stärka samhörigheten. Målet varierar, men ofta firas tillfället på Segelklubbens ö, Skagern, med korvgrillning, sång ute i det fria och allmänt trevlig samvaro.

I december före jul ingår i traditionen en julkonsert tillsammans med Stadsmusikkåren.

Arbetsfördelningen har säkerligen varit ryggraden i körens verksamhet. Bärande kraft genom årtiondena har varit den regelbundna övningstiden varje tisdag året om, förutom just på sommaren. Antalet övningar under åren har varierat mellan 35-45.

Tidigt ville kören också känna sitt sociala ansvar. Man ordnade ofta konserter för enskilda, föreningar och behövande grupper. Kanske dessa ”välgörenhetskonsalter” har hjälpt till att IRIS-kören behållit sin popularitet.

Körens nuvarande ordförande Torsten Graborn

Foto: Ylermi Mörnesten

Annorlunda sätt att spara pengar till utlandsresor

IRIS-kören ville så småningom prova på utlandsresor. För att få pengar till dessa var de verkligen aktiva . . . de startade med att hugga björkved på Åmotfors såg lördagar och söndagar. En av körens tenorer, Nils Andersson i Bosebyn, hade ett åkeri och körde vedsäckarna till Oslo. Sågverksägaren Segol Pehrsson följde varje gång med och deltog i försäljningen av brasvedssäckarna. Ofta medföljde också Segols gamla lärare, Folke Strandin, körens ordförande Carl-Erik "Bodda" Johansson, kassören Boo Östling och många fler. Denna verksamhet torde ha fortsatt ett par år. Överskottet skulle sparas till en USA-resa.

Ungefär samtidigt fick kören tillstånd att från Bergs gård hämta gödsel gratis så mycket som de önskade och sälja till intresserade, t.ex. till Sven i Ålgårn. Hur framgångsrik denna verksamhet blev, är dock inte känt.

Resor utanför landet

I årsberättelsen för 1958 berättas om sångarresan till den lilla staden Skive vid Limfjorden, Danmark. Den 16 maj beslöts, att utöver fria

resor, skall körkassan även bidra med 50 kr per deltagare, samt att avresan skall ske 19.00 från busscentalen. Varje sångare skall medföra en mörk kostym och inköpa en svensk bordsflagga som present till Arbejderkören Crescendo, Skive. - Senare utvidgades kören att även omfatta Skives omgivning, nu med namnet SkiveEgnis Herrekör. Dessa träffar har varit tradition sedan mer än 50 år! Träffarna varar oftast tre dagar. Programmet är alltid fylligt och varierande. En gång ordnades en sorts körligt "orrspel", skriver körens sekreterare, där IRIS och Skivekören ställdes mot varandra och fick duellera i växelvis sång. Återkommande ömsesidiga besök upprepas fortfarande vart fjärde år.

1964 noteras: *"Från Sveriges och Norges radio genom Kongsvingers manskör har inbjudan kommit att IRIS-kören med damer, högst 30 st, var välkomna till en Norsk-Svensk fest i Kongsvinger den 4 nov kl 19.30 å Rådhusets festsal, resa och inträde betalas av Sveriges Radio, kören beslöt att antaga inbjudan, varför Nils Kristoffersson fick i uppdrag att meddela Kongsvinger detta.*

Det blev aldrig någon resa till USA, vilket fanns på önskelistan, men nog en till Italien. Ur verksamhetsberättelsen för år 1971 läser vi: *"Höjdpunkten för kören kanske ändå var jubileumsresan till Rimini i Italien. Vi åkte från Arvika den 15 sept. och kom tillbaka efter en vecka . . . Efter att ha sovit några timmar på hotell Hollywood, som vårt hotell hette, steg vi opp och gick ut på våra balkonger för att nyfikna som vi var, ta en titt på den närmaste omgivningen. – Vad fick vi se? – Jo, ett vredgat Medelhav Vi var stormförtjusta! Maten var bra, men fläsk och bruna bönor såg vi bara på badstranden: "År 1980 var det Finlands tur: "Så kom den 27.6 då den efterlängtrade resan till Finland skulle starta. Det var ett väntansfullt gäng som samlades på järnvägsstationen för vidare befordran till Stockholm. . . I Åbo mötte representanter för Siivikkala kör upp och*

eskorterade oss till Tammerfors där vi övernattade. . . . Vi blev varmt mottagna av våra finska värdar som bjöd på äkta finskt bastubad. Detta var en upplevelse för oss i Iris.” Efter konserten i Ylöjärvi kyrka och kommunens lunch ”gick resan sedan vidare till Savonlinna - Nyslott . . och därefter till Helsingfors med Emil som kunnig guide. Hela resan var mycket lyckad . . .”.

I maj 1997 åkte kören med ÅK-buss över Tyskland till Prag i Tjeckien . I Svenska kyrkan i Berlin hade kören ett uppskattat framträdande. I Prag företogs så många välplanerade spontankonserter, som aldrig förekommit tidigare. Bland annat sjöng man i en katolsk kyrka med en mångtalig åhörarskara.

IRIS-körens egen Sverker

Senare tidens lysande stjärna på IRIS-körens himmel var **Sverker Magnusson**, som i 16 år ledde sångarna till toppform. Samtidigt var han var utbildningsansvarig på Ingesunds Musikhögskola.

Kören ansåg honom vara alldeles överkvalificerad, men sångarna var naturligtvis lyckliga över att ha honom. Han arbetade energiskt med kören för att verkligen höja körens nivå. Också körmedlemmarnas antal nådde på hans tid sin topp. Man kan gott säga, att Sverker skapade en ny IRIS-kör. Naturligt var då, att kören ställde upp på sådana tillställningar som Rackstadmuseets invigning 18 juni 1993.

Året efter, i december 1994, bestämde sig kören att spela in en CD-skiva.

Körens egen Sverker

Foto: Privat

Egen CD skall spelas in

Efter många övningar var det dags i februari 1996 för den första CD-inspelningen med mottot: "Vad du gör så gör det styckevis och delat, icke helt!" Ett oräkneligt antal variationer på bl.a. "Kung Liljekonvalje" bandades. Sverker sa: "Grabbar de' e' bra. Men det behövs nå'ra småsaker bara". Efter sådär femton, tjugo tagningar hade också den kvällen gått, konstaterade sekreteraren. Tre inspelningar gjordes, den sista i Högeruds kyrka för rummets mjuka klang. Året efter, 1997, var CD:n färdig. Bland andra var Bellman, Runeberg, Sibelius, Josefsson och Taube representerade, ett mycket varierande innehåll med 21 olika sånger. En höjdpunkt i arbetet under Sverker Magnussons tid!

I augusti 2001 meddelade Sverker till styrelsen att han inte orkade fortsätta mera som dirigent. "Jobbet och hälsan var bidragande orsaker därtill". Efter höstupptakten lämnade han jobbet och kören.

Östen Fändriks i blåartagen

Foto: Körens eget fotogalleri

En minnesvärd årsfest 2003

Årsfesten blev detta år framflyttad till maj och den skulle genomföras som en båtresa från Stockholm till Åland. Som färdmedel hade vi Ånedinlinjens båt, Birger Jarl. Havet låg som en spegel. Maten och drycken var toppen och alla tyckte att det hela var storroligt. Sånglusten föll över rätt som det var i spontantsång. Sångarna själva blev överraskade, att de kunde så många sånger utantill.

Kvinnlig förstadirigent

När höstterminen 2003 började hade kören en efterlängtdad förstadirigent, Yvonne Andersson. "En kvinna i denna mansdominerade församling", kunde mången sångare konstatera. Ett nytt blad i IRIS-körens historia hade skrivits. Det konstaterades, att det var första gången i körens 100-åriga historia som en kvinnlig förstadirigent stod framför och dirigerade. Yvonne bidrog till en nytändning. Repetitionerna sägs ha varit fyllda av humor, värme och lärande och hon fick verklig fart på kören. Tyvärr varade detta alltför kort tid. Redan våren 2004 måste Yvonne släppa taget om kören då hälsan inte räckte till. Tillfälliga dirigenter fick åter ta vid, sådana som Jörgen Wikh, Östen Fändricks, Rolf Eriksson och Hans Karlsson m.fl.

Så småningom fann Sverker Magnusson en ung musikstuderande från Ingesund, David Unger, som åtog sig förstedirigentposten. David var en lovande, glad och trevlig bekantskap och ledde kören väl under nästan ett års tid. På vårsidan 2005 lämnade David kören efter som han flyttade från orten. Under året fick kören även en ny ordförande, Torsten Graborn. Välkommen!

Unionsupplösandet

Ett speciellt uppträdande var konserten till 100-årsminnet av Unionsupplösandet 1905. Då var det första gången Anders Hörngren hjälpte IRIS-kören. Minneskonserten firades den 17 september 2005 med flera körer från Värmländsk Körsång. Högtidstalaren var riksdagens förre talman **Birgitta Dahl**, samtidigt Svenska Sångarförbundets ordförande. Gemensamma sångarträffar piggar upp sången, kunde man konstatera!

Våren 2005 kunde kören snärja Anders Hörngren till sig, denne högt uppskattade ledare.

I körens årsberättelse skriver körens sekreterare: *"Innan de sista orden präntas i denna aktivitetsredovisning, vill jag göra mig till tolk för hela kören och tacka vår duktige körledare Anders Hörngren. Du har satt fart på kören som ingen annan mäktat med på senare år. Vi har fått en nytändning av din smittande generositet och varma personlighet. Ditt kunnande har höjt kören både sångligt och numerärt. Efter detta första år med dig som ledare hoppas vi att du orkar fortsätta kämpa med oss flera år framöver."*

Nyare repertoar

I årsberättelsen 2007 kunde man läsa: *”Det finns en del som tycker att vi är insnövade och bara sjunger gamla bitar. Att vi saknar fantasi och mod, att pröva någonting nytt.”*

Under årens lopp har kören målmedvetet varierat sin repertoar med bl.a. Bellman, Gluntarna, Fredman, Taube, Birger Sjöberg och Södermans Bondbröllop.

För ett antal år sedan kände sångarna sig mogna att ta tag i en något annorlunda stil. Bland körmedlemmarna valdes en egen kompgrupp, elgitarr/saxofon, trummor, elbas och klaviatur.

Det framkom dessutom, att man inom kören hade en speciell solist med djup röst, som passade utmärkt att bl.a. sjunga gospel, nämligen Christer Nilsson.

Christer ”Elvis” Nilsson

Foto: Körens eget fotoarkiv

Christers morfar hade varit körledare i Köla manskör och mormor sjöng i kyrkokören. Far och mor var sångare, även de.

Christer visade sig också vara en fantastisk solist och Elvis-tolkare. Kören tränade idogt hela senhösten och hyrde RITZ på ”Folkets Hus”, lokalen där ungdomarna brukade samlas. Konsertdagen bestämdes till den 20 november.

Sekreteraren berättar: ”Publiken strömmade till i smått förfärande antal. Stolarna räckte inte till. Publikens bifall fanns inte i våra

vildaste förväntningar. Christer var kanonbra! Jag säger bara Christer Nilsson, vilken Elvistolkare! Komplet överträffande sig själv” och ”kören uppträdde proffsigt och scenvant”. Det blev succé! Månader efter kom folk och frågade när repriserna blir.

I april 2008 hade kören fått kontakt med *Jörgen Zetterquist och hans vänner* och resultat av detta blev en gemensam jazzkonsert den 5 april på Rackstadmuseet. Mängder av åhörare kom och kören med jazzbandet kompletterade varandra toppenbra! Applåderna blev långa när konserten avslutades. Aftonens bästa var Björns och Bennys ”Anthem” och ”My Wild Irish Rose.”

Året efter blev det variation under rubriken ”IRIS-kören med gäster”. Den här gången hade man pratat ihop med musikerfamiljen Lindahl. Deras instrument, speciellt de tre pojkarnas cello, kontrabas och diverse bleckblåsinstrument gör fina insatser. ”Under blå fana” med endast tre blåsare är ofta förekommande i deras repertoar.

Julkonserten samma år i Trefaldighetskyrkan recenserades i AN av Sverker Magnusson. Recensionen var mycket positiv, ja, nästan rörande!

110-års jubileum firades 22 oktober 2011 på Rackstadmuseet

IRIS-kören samlades med viss nyfikenhet och förväntningar inför jubileet. Men snart nog fann sig kören till rätta. Programmet började med *Sångarmarschen* och *Ett bondbröllop*.

Efter en historik av IRIS-kören av undertecknad fortsatte sångerna, bl.a. *Gubben är gammal*, *Så skimrande var aldrig havet*, *Stad i ljus* och *How great thou art*. Som solister hade kören engagerat skönsångerskan Angela Petré och barytonen Fredrik Helgesson.

Andres Hörngren, IRIS-körens högt uppskattade dirigent

Foto: Ylermi Mörnesten

Gratulationer till den jubilerande IRIS-kören framfördes av Arvika Konsertförening och Rackstadmuseet genom Cathja Mörner, av Köla manskör genom körens ordförande Gunnar Adolfsson, av SkiveEgnis Herrekör från körens ledare, formand Henning Taankvist, men framförd med både uppläsning och sång av Knud Omö, Glava, och sist, men inte minst, av Arvika stad genom Sten Fransson. Han lämnade en minnesgåva och rosor, som räckte till alla sångarna. Speciellt blev förre körledaren Sverker Magnusson, den nuvarande dirigenten Anders Hörngren och Evert Grundström, 54 år i kören, ihågkomna med en extra ros.

Evert Grundström, den som sjungit längst i kören

Foto: Ylermi Mörnesten

Körledare idag är, som just nämnts, den högt uppskattade Anders Hörngren och körens ordförande, mycket värdesatta Torsten Graborn.

Medelåldern i kören visar sig vara ganska exakt 70 år. Detta är naturligtvis för körens framtid synnerligen bekymmersamt, inte minst för att antalet aktiva sångare är just under 30. Men ändå är 110-åringen IRIS "fortfarande vital till sinnet och viljan är god" - körens gamla kännetecken.

Kom med, om Du vill känna av gemenskap!

Ylermi Mörnesten